

הכל על ספרים

יום חמישי, 14 באוקטובר 2010

אגדת לידתו של אברהם אבינו

בשבועות הקרובות נעלה בעז"ה כמה רשומות הקשורות לדמותו של אברהם אבינו ע"ה נשוא פרשיות השבוע.

א.

בידינו מספר נוסחאות של אגדה המספרת סיפור פלאי בקשר ללידתו של אברהם אבינו. כמה מהן הובאו **באוצר מדרשים של אייזנשטיין**. אעתיק כאן נוסח של האגדה שמובא ברבינו בחיי (בראשית טו, ז):

בשעה שנולד אאע"ה עמד כוכב אחד ממזרח ובלע ד' כוכבים לארבע רוחות השמים. אמרו חכמיו לנמרוד: בן נולד לתרח בשעה זו שעתיד לצאת ממנו אומה שתירש העוה"ז והעוה"ב, אם רצונך ינתן לאביו מלא ביתו כסף וזהב ונהרגהו, מיד שגר נמרוד אצל אביו, אמר לו: בן נולד לך אמש, עכשיו תנהו לי ונהרגהו ואתן לך מלא ביתך כסף וזהב.

אמר לו תרח: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לסוס אחד שאמרו לו נחתוך את ראשך ונתן לך בית מלא שעורים, אמר הסוס להם: שוטים אם תחתכו את ראשי מי יאכל השעורים, ואתם אם תהרגו את בני מי יירש הכסף והזהב, השיב לו המלך: מדברך אני מכיר שבן נולד לך. אמר לו תרח: בן נולד לי ומת. אמר לו: על חי אני אומר, ולא על מת.

מה עשה תרח, החביא את בנו במערה שלש שנים, זמן לו הקב"ה שתי חלונות, מן האחד יוצא שמן ומן השני סלת. כשהיה בן שלש שנים יצא מן המערה, הרהר בלבו: מי ברא שמים וארץ, ואותי. התפלל כל היום כולו לשמש, ולערב שקע השמש במערב, וזרחה הלבנה במזרח. כשראה הירח והכוכבים סביב הירח, אמר: זהו שברא השמים והארץ ואותי, והכוכבים הללו שריו ועבדיו. עמד כל הלילה בתפלה לירח, לבקר שקע הירח במערב וזרח השמש במזרח. אמר: אין ביד אלו כח, אדון יש עליהם, אליו אתפלל ואליו אשתחוה.

הלך אצל אביו אמר לו: אבי מי ברא שמים וארץ ואותי, אמר לו אביו: אלהי ברא שמים וארץ וכל אלה, אמר לו אברהם: הראני אלהיך, שמא יש בהם כח לברוא את כל אלה. מיד הביא ע"ז שלו והראהו אלהיו. חזר אברהם לאמו ואמר לה: אמי עשי לי תבשילין נאים וטובים, ואביאם לאלהי אבי, אולי יקבלו ממני קרבני. מיד עשתה לו אמו תבשילין נאים וטובים והביא לאלהי אביו, ונתן לפני הגדול שבהם, ואין קול ואין עונה. חזר לאמו: אמר לה עשי תבשילין נאים וטובים מן הראשונים. עשתה לו

והביאם לפני ע"ז של אביו, ואין קול ואין עונה. מיד שרתה עליו שכינה וקרא עליהם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו, מיד נטל אש ושרפם, והוציא הגדול שבהם לחוץ ונתן האש בידו. כשבא אביו לביתו ומצא אלהיו שרופים, אמר לאברהם: בני למה שרפת את אלהי, אמר: לא שרפתי אלא הגדול שבהם קצף עליהם ושרפם. אמר לו: בני שוטה, וכי יש בהם כח או יש בהם רוח חיים שהם יכולין לעשות כל אלה, והלא אני עשיתים מעץ. אמר לו: ישמעו אזניך מה שפיך מדבר, ואם אין בהם כח למה אמרת לי אלהי ברא שמים וארץ.

מה עשה תרח, הלך אצל נמרוד ואמר לו: בני שרף את אלהי ואלהיך באש. שלח נמרוד בשביל אברהם, וא"ל: למה עשית כן. אמר לו: אני לא עשיתי כן אלא הגדול, אמר לו נמרוד: וכי יש בהם רוח חיים שיכולין לעשות כן, אמר לו: ישמעו אזניך מה שאתה מדבר בפיו, ואם אין בהם כח למה תניחו למי שברא שמים וארץ ותשתחוו לעץ. אמר לו: אני בראתי שמים וארץ בכחי, אמר לו אברהם: אתה יכול לבראות, כשיצאתי מן המערה ראיתי השמש יוצא במזרח ושוקע במערב, עשה אתה שיצא במערב וישקע במזרח ואשתחוה לך, ואם לאו מי שהגביר את ידי לשרוף את האלילים הוא יגבירני ואהרוג אותך, אמר נמרוד לחכמיו: מה יהא דינו של זה. אמרו לו: זהו שאמרנו עליו עתידה אומה לצאת ממנו שתירש העוה"ז והעוה"ב, ועתה כמשפט הזה שעשה, כן יעשה לו. מיד השליכוהו לתוך כבשן האש, באותה שעה נתמלא עליו הקב"ה רחמים והצילו, שנאמר: אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים.

אברהם אבינו בכבשן האש

סיפור זה מצא מסילות בלב עם ישראל, ועל זה יעידו ריבוי הנוסחאות וההעתקות שיש בידינו של אגדה זו. שני נוסחאות של האגדה שלא הוזכרה באוצר המדרשים מצאתי בהגדה לפסח לפי מנהג ג'רבא. **בג'רבא נהגו בליל הסדר** להוסיף בנוסח ההגדה אחרי ויעקב ובניו ירדו מצרימה קטע סיפור בערבית שמספר הסיפור של אברהם אבינו. נשתמרו שני נוסחאות: נוסח קצר שנקרא "ותקול ג'רבא" ונוסח ארוך שנקרא "ותקול גפטה". הרב מצליח מאזוז **בתשובותיו** שני הנוסחאות ותרגומם ללשה"ק יש למצוא בהגדה של פסח **"הגיד לעמו"**, עיון בשתי הנוסחאות מעלה כי שאבו מנוסחאות שונות לגמרי של האגדה, אגב נוסחאות אלו לא הובאו באוצר המדרשים.

חיבת העם לסיפור לידתו של אברהם אבינו מוצא ביטוי בשיר ספרדי מסורתי עתיק, שהינו פופולרי עד ביום. השיר כנראה עוד מהתקופה שלפני הגירוש, ומושר בלאדינו. שם השיר: "קואנדו איל ריי נמרוד" (כשהמלך נמרוד) ונקרא גם "אברהם אבינו".

ביצוע מיוחד ומרגש של השיר בקולו החם והנעים של יהורם גאון ניתן לשמוע כאן.

השיר הזה השתמר כמו כן בנוסחאות מרובות מהן ארוכות ומהן קצרות (עיי' **כאן**). והנה אחד מהנוסחאות:

קואנדו אל ריי נמרוד אל קמפו סליה
מירבה אן אל סיאלו אי אן לה אסטרריה
וידו לוז סנטה אן לה גודריה
אוויה דה נס אברהם אבינו

אברם אבינו
פדרה קרידו
פדרה בנדיצו
לוז דה ישראל

לה מוז'ר דה תרח
קדו פרניידה
דל דיה אן דיה
אל לה פרגונטבה
דקה טנש לה קארה טנט דמודדה
איה יא סביה אל ביאן קטניה

אברם אבינו..

ובתרגום לעברית:

כשיצא המלך נמרוד אל השדות כדרכו
היה צופה בכוכבים ומחפש את עתידו
ראה בשכונת היהודים אור לא מועם
וכך הבין: קרב בואו של אברהם.

אברהם אבינו אב קדוש- אבינו אב יקר
אור לישראל - ולו קדושה ויקר.

וכשאשת תרח הרתה ללדת
היתה אשרת פניה סתומה וסובלת
לא ענתה מעולם לתהיותיו החוזרות
הן ידוע ידעה כי בבטנה אוצרות.

אברהם אבינו אב קדוש.....

נוסח ארוך הובא **באתר שירי עם יהודיים** – בתיה פונדה.